

Bydoedd Tanddwr

GWEITHGAREDD DARGANFOD

AMCANION Y GWEITHGAREDD

- Cydnabod anghenion anifeiliaid y dŵr
- Deall sut mae ein gweithredoedd ni'n effeithio ar anifeiliaid y dŵr, gyda phwyslais penodol ar lygredd plastig, ac ymchwilio i'r hyn y gallwn ei wneud i gyd-fyw â nhw
- Deall y gall anifeiliaid y dŵr edrych yn wahanol iawn i anifeiliaid y tir, ond gallant fod yn ymdeimladol hefyd

CWESTIYNAU ALLWEDDOL

- A oes gan anifeiliaid sy'n byw yn y dŵr anghenion a theimladau tebyg i ni?
- Boed gartref neu wrth ymweld â lle maent yn byw, sut gallwn ni wneud yn siŵr nad ydym yn effeithio mewn ffordd andwyol ar eu hamgylchedd nhw?
- A ddylech chi anwesu a chyffwrdd ag anifeiliaid y dŵr a chwarae gyda nhw yn y gwyllt?

ADNODDAU

- Cylch tro 'pum angen lles' y gellir ei argraffu
- Gwrthrychau plastig a gasglwyd – gan gynnwys rhai o'r gwrthrychau a restrir yn y gweithgaredd estyn ar dudalen 12

Oherwydd y pynciau sy'n cael eu trafod yn y rhaglen Dosbarth Tosturiol, mae'n bwysig ystyried sut gall plant gwahanol ymateb. Am ragor o wybodaeth am greu amgylchedd dysgu ac addysgu diogel, gweler canllawiau ar dudalennau pump i saith o'r Trosolwg i Athrawon, y gellir ei lawrlwytho yn: rspca.org.uk/ccresources.

Am wybodaeth am sut i addasu Bydoedd Tanddwr i gefnogi disgyblion gydag AAAD, gweler canllawiau ar dudalen 13 y ddogfen hon a thudalennau wyth i naw o'r Trosolwg i Athrawon

Bydoedd Tanddwr

YSGOGIAD

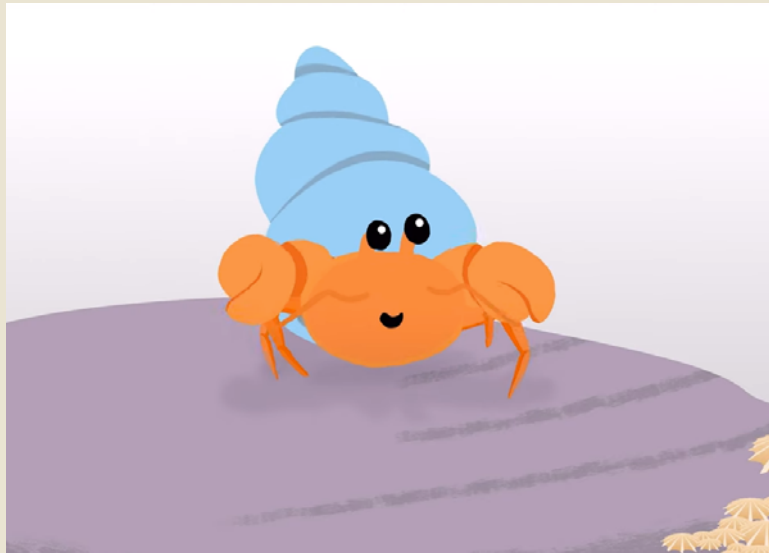
Animeiddiad byr am Kenny Y Cranc

**15
MUNUD**

Dechreuwch drwy ofyn cwestiynau i'r dosbarth: Pa greaduriaid y dŵr gallwch chi eu henwi? A oes gan yr anifeiliaid hyn yr un meddyliau a theimladau ag anifeiliaid sy'n byw ar y tir?

Cofnodwch eu atebion yn y blwch ar sleid dau neu argraffwch y sleid i ddisgyblion gael ysgrifennu arno. Gall hyn fod yn asesiad gwaelodlin i gael cipolwg ar ddealltwriaeth disgyblion, ac rydym yn eich annog chi i ddychwelyd at y syniadau hyn ar ddiwedd y sesiwn.

Fel dosbarth, gwyliwch yr animeiddiad am Kenny y Cranc.

**SLEID
2-3**

Bydoedd Tanddwr

YSGOGIAD (PARHAD)

Wrth iddynt wyllo, gofynnwch i blant wneud nodyn o sut y gallai'r cranc deimlo. Gadewch ychydig o funudau i blant rannu'r hyn maent wedi sylwi arno cyn gofyn cwestiynau ysgogi.

Os ydych chi'n gweithio gyda grwpiau gallu is neu ifancach, gallech chi greu banc geiriau o flaen llaw a gofyn i'r plant wrando am y geiriau wrth iddynt wyllo yn lle. Siaradwch drwy ystyr y geiriau gan ddefnyddio'r animeiddiad i'ch helpu.

Defnyddiwch sleid 4, a'r wybodaeth ar y dudalen nesaf, i gefnogi'r drafodaeth os oes angen.

CWESTIYNAU YSGOGI

- A oes unrhyw un ohonynt wedi gweld cranc o'r blaen? Beth yw eu cynefin naturiol?
- Beth gallwn ni ei wneud i atal anifeiliaid fel Kenny y Cranc rhag bod mewn sefyllfaoedd fel hyn?
- Beth ydych chi'n meddwl y byddai'r cranc yn ei ddweud am blastig os oedd yn gallu siarad â chi?

Bydoedd Tanddwr

BLWCH FFEITHIAU ANIFEILIAID Y DŴR

- Gall anifeiliaid y dŵr edrych yn wahanol iawn i'r anifeiliaid a welwn ar y tir, ond gallant deimlo emosiynau fel ofn, poen, hapusrwydd, tristwch a llawer o emosiynau eraill. Maent yn haeddu ein parch a'n gwerthfawrogiad, a gallwn gyd-fyn yn hapus â nhw drwy ofalu am y lleoedd gwyllt rydym ni'n ymweld â nhw
- Mae gan anifeiliaid gwyllt fywydau emosiynol a chymdeithasol amrywiol, ac maent yn haeddu'r cyfle i fyw heb effaith andwyol dynol ryw
- Gallwn feddwl am eu hanghenion a'u teimladau hefyd pan fyddant yn byw mewn caethiwed, boed fel anifeiliaid anwes neu mewn acwaria
- Nid yw pobl yn gallu darllen teimladau pysgod mor glir ag y gallwn gyda mamaliaid, ac mae gallu deall eu hanghenion biolegol, amgylcheddol ac ymddygiad cymhleth yn gofyn am lawer o waith ymchwil, paratoi, amser a gofal
- Gall perchen ar acwariwm o bysgod roi boddhad mawr ond mae'n gyfrifoldeb mawr.
- Mae pysgod yn fwy na chreaduriaid i ofalu amdanynt — mae ganddynt anghenion penodol iawn ac mae angen gofal pwrpasol a rheolaidd arnynt. Wyddech chi os ydych chi'n berchen ar bysgod anwes neu'n gyfrifol amdanynt, rhaid i chi wybod am eu holl anghenion a'u diwallu. **Mae'r holl wybodaeth y mae ei hangen arnoch ar gael yma.**

Bydoedd Tanddwr

TRAFODAETH GYFLWYNO

**10
MUNUD**

Esboniwch fod gan anifeiliaid sy'n byw mewn dŵr deimladau'n union fel anifeiliaid sy'n byw ar y tir. Mae hefyd angen gwybod am yr amgylchiadau byw cywir er mwyn iddynt fod yn iach ac yn hapus.

Er na fyddant yn edrych yr un mor giwt â chi bach neu gath fach, maent yr un mor bwysig. Trafodwch ystyr ymdeimladol; rydym yn dweud bod anifeiliaid yn 'ymdeimladol' oherwydd gallant deimlo pethau fel ofn, poen, pleser a hapusrwydd. Felly mae llawer o anifeiliaid y dŵr yn ymdeimladol.

Dangoswch sleid pump ac edrychwch ar y lluniau o anifeiliaid y dŵr. Mae effaith ar bob un o'r anifeiliaid o ganlyniad i'r hyn sy'n digwydd yn y dŵr o'u hamgylch. Gofynnwch i'r plant feddwl am amser pan fyddant wedi bod i'r traeth neu'n nofio yn yr awyr agored. A wnaethon nhw feddwl am yr anifeiliaid a oedd efallai'n byw yn y dŵr a'r effaith bosib arny'n nhw?

Defnyddiwch y cwestiynau ysgogi i annog ymateb pellach.

CWESTIYNAU YSGOGI

- A oes angen i anifeiliaid edrych fel ni i deimlo'r un pethau â ni?
- A oes gan anifeiliaid yr un anghenion ag anifeiliaid y tir?
- Pan fyddwch yn ymweld â thraethau, llynnoedd neu afonydd, beth gallwch chi ei wneud i gadw'r amgylchedd yn ddiogel i'r anifeiliaid sy'n byw yno?
- Os oes gennych anifail dŵr fel anifail anwes, beth ydych chi'n meddwl y mae angen i chi ei wneud i'w cadw'n hapus ac yn iach?

Bydoedd Tanddwr

TASG

**20
MUNUD**

Llythyr gan Kenny y Cranc

Esboniwch i'r dosbarth y byddant yn gweithio ar y cyd i ymchwilio i Anghenion Kenny y Cranc o'r animeiddiad. Gofynnwch iddynt ddechrau rhannu'r hyn maent yn arsylwi arno o'r anghenion a allai fod gan Kenny – gallai'r rhain gynnwys byw mewn amgylchedd naturiol a glân, cael digon o fwyd, bod yn rhydd o lygredd plastig etc.

Nesaf, gofynnwch iddynt ddychmygu mai nhw yw Kenny y Cranc, ac ysgrifennu lythyr byr i'r bobl mae e'n eu gweld yn chwarae ar y traeth. Anogwch iddynt gynnwys:

- Rhai o'r ffyrdd y gall pobl effeithio ar yr amgylchedd
- Yr hyn mae Kenny yn ei feddwl am lygredd plastig a sut y gellid ei leihau
- Iaith dwyn perswâd y gallai Kenny ei defnyddio i esbonio pam mae plastig yn andwyol a cheisio ennyn pobl i weld y sefyllfa o safbwynt Kenny

TASG AMGEN

**15
MUNUD**

Meddyliwch am sut y gallwn ni ddiwallu anghenion anifeiliaid y dŵr mewn caethiwed. Gan ddefnyddio'r **cylch tro 'pum angen lles'** y gellir ei argraffu a'r lluniau ar sleidiau pump a chwech, nodwch sut, ac os, y gellid diwallu anghenion yr anifeiliaid dŵr hyn mewn caethiwed e.e. mewn acwariwm neu gartref).

**SLEID
5****SLEID
6**

Bydoedd Tanddwr

TRAFODAETH DOSBARTH SUT MAE POBL YN EFFAITH AR FYDOEDD TANDDWR

**10-20
MUNUD**

Atgoffwch blant i wrando'n barchus ar ei gilydd, heb dorri ar draws a datblygu'r syniadau a'r cwestiynau. Yn gyntaf, gofynnwch i blant sut maen nhw'n meddwl bod pobl yn effeithio ar fydoedd tanddwr.

Ceisiwch eu hannog i feddwl am y lleoedd gwahanol maent wedi bod iddynt, e.e. afon, llyn, pwll etc. a'u hannog i feddwl am sut y gallai presenoldeb pobl ym mhob un o'r lleoliadau effeithio ar yr amgylchedd tanddwr.

Dangoswch sleid saith iddynt a thrafodwch yr hyn sy'n digwydd ym mhob llun, a sut mae pobl wedi effeithio ar y creaduriaid. Gwyliwch un o'r fideos a awgrymwyd a'i drafod gan ddefnyddio'r cwestiynau ysgogi.

Sut cawsom ni fyd sy'n llawn plastig? neu

Beth sy'n digwydd i blastig pan fyddwn yn ei daflu?

CWESTIYNAU YSGOGI

- Cyfrifoldeb pwy yw sicrhau nad yw plastig yn canfod ei ffordd i lle mae anifeiliaid y dŵr yn byw?
- Sut gallwn ni ddefnyddio llai o blastig gartref ac yn yr ysgol?

Os oes gennych amser, rhowch gynnig ar y gweithgaredd estyn creadigol ar dudalen 12. Gall disgyblion ddefnyddio'r hyn a ddysgwyd ganddynt yn y drafodaeth hon i greu eu hamserlen sbwriel eu hunain.

**SLEID
7**

Bydoedd Tanddwr

CRYNODEB O'R SESIWN

Gallwch wahodd y disgyblion i ddychwelyd at eu hymatebion gwreiddiol a gofnodwyd ar sleid 2. Gofynnwch i bob plentyn feddwl am gwestiwn neu syniad o'r sesiwn yr hoffai ymchwil ymhellach iddo, neu rywbeth newydd mae wedi ei ddarganfod heddiw.

Anogwch blant i rannu'r rhain gyda gweddill y dosbarth a'u cofnodi o dan eu syniadau gwreiddiol ar sleid dau. Drwy gadw'r PDF, gallwch ddychwelyd i'r syniadau hyn mewn sesiwn arall.

Bydoedd Tanddwr

GWEITHGAREDD DEWISOL: CWIS DŴR

**10
MUNUD**

Darllenwch y cwestiynau'n uchel a gofynnwch i'r dosbarth i godi llaw os ydynt yn meddwl ei fod yn wir neu'n anwir. Rhowch yr atebion ynghyd â'r ffeithiau llawn hwyl.

- Mae gan bysgod aur gof da iawn mewn gwirionedd - gallant gofio digwyddiadau sawl mis ar ôl iddynt ddigwydd [Gwir]
- Mae gan un rhywogaeth o bysgod y gallu i newid siâp bob pum eiliad [Anwir – ond wyddech chi y gall rhai rhywogaethau o bysgod newid eu rhyw. Mae'r pysgod clown yn gallu gwneud hyn, fel yn Finding Nemo!]
- Gellir hyfforddi pysgod saethwr i adnabod mwy na 40 o wynebau dynol gwahanol [Gwir]
- Gall dolffiniaid neidio mwy na 12 metr i'r awyr! [Anwir – fodd bynnag, gallant neidio'n uchel iawn. Gall dolffiniaid trwyn potel neidio chwe metr, sydd yr un mor uchel â thŷ!]
- Gall octopysau adnabod pobl wahanol a newid eu hymddygiad ar eu cyfer [Gwir – mae'n debyg y bu un octopws mewn caethiwed unwaith nad oedd yn hoffi un aelod o staff yr acwariwm a byddai'n saethu dŵr ati bob tro y byddai'n cerdded heibio!]
- Gall octopysau efelychu newid eu lliw, plygu eu cyrff a newid eu hymddygiad i efelychu llewbysgod, slefrod môr, nadroedd môr, berdys a chrancod [Gwir]

Dangoswch y fideo **'The Ultimate Octopus Disguise'** i amlygu pa mor ddiddorol y gall anifeiliaid y dŵr ei fod!

Bydoedd Tanddwr

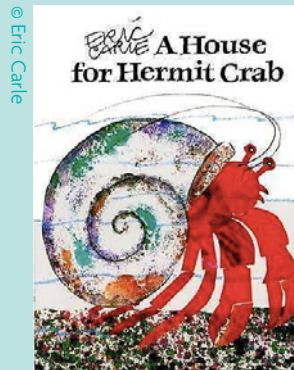
ADNODDAU ESTYN

I fynd â'r dysgu o'r sesiynau ddarganfod hon ymhellach, gallech chi ymchwilio i'n hadnoddau estyn a awgrymwyd.

Llyfrau a Theledu

The Sea, exploring our blue planet by Miranda Krestovnikoff

Eric Carle's 'A House for Hermit Crab'

Blue Planet and Blue Planet 2 documentaries

Adnoddau Ar-lein

Ymchwilio i anghenion pysgod: **Yr amgylchedd, Deiet, Cwmni ac Iechyd a Lles.**

Dysgwch **sut y gall sbwriel effeithio ar anifeiliaid.**

Gofynnwch i ddisgyblion gymharu a gwrthgyferbynnu lluniau o draethau, a thanio syniadau am sut y gall pobl effeithio ar greaduriaid y dŵr gan ddefnyddio gweithgareddau National Geographic: **Healthy Beaches** neu **How people affect ocean animals and plants.**

Bydoedd Tanddwr

ADNODDAU ESTYN (PARHAD)

Crustacean Compassion

Gallwch arwain trafodaeth gyda'r disgyblion ynghylch a yw cramenogion yn haeddu'r un hawliau lles anifeiliaid ag anifeiliaid eraill.

Keep Britain Tidy

Siaradwch â'r disgyblion am sut y gall casglu sbwriel gael effaith gadarnhaol ar yr amgylchedd.

GWEITHGAREDDAU PELLACH YN Y DOSBARTH

- Gallwch gynnal sesiynau casglu sbwriel ger afonydd, llynnoedd neu fannau gwyrdd yn agos i'r ysgol. Pan fydd disgyblion wedi cwblhau'r sesiwn casglu sbwriel, gofynnwch iddynt ysgrifennu eu profiadau i lawr, yr hyn a welson nhw a sut yr oeddent yn teimlo
- Meddyliwch am sut y gall eich ysgol chi leihau'r defnydd o blastig yn yr ysgol a chreu ymgyrch. Gallwch ddechrau drwy edrych ar y plastig a ddefnyddir yn yr ystafell ddosbarth a sut y gellid lleihau hynny. Yna, helpwch eich dosbarth i gyflwyno gwasanaeth am sut y gall plastig niweidio'r amgylchedd a sut y gall yr ysgol leihau'r plastig mae'n ei ddefnyddio
- Gwnewch ymchwil i ffeithiau diddorol am anifeiliaid y dŵr a gofyn i ddisgyblion greu eu cardiau Top Trump eu hunain. Gallwch ddod o hyd i dempledi ar-lein

Bydoedd Tanddwr

GWEITHGAREDD ESTYN CREADIGOL: AMSERLEN PLASTIG

Bydd y gweithgaredd creadigol hwn yn helpu plant i ddeall pa mor hir mae'n cymryd i fathau gwahanol o blastig bydru.

Gofynnwch i'r plant ddod ag eitemau plastig o gartref neu dechreuwch drwy gasglu plastig yn yr awyr agored mewn sesiwn casglu sbwriel i weld faint o blastig gallwch chi eu gweld yn yr iard chwarae. Gallwch ychwanegu i'r eitemau plastig drwy argraffu lluniau o'r eitemau ar y rhestr isod, y gellir dod o hyd iddi yn y **gweithgaredd estyn PDF**.

- Pecyn losin: 1-3 mis
- Bag plastig: 10-20 mlynedd
- Esgyll (neu fath o esgid): 50-60 mlynedd
- Can o bop: 200-500 mlynedd
- Llinyn pysgota: 600 mlynedd
- Gwellt plastig: 200 mlynedd
- Poteli plastig: 450 mlynedd
- Cwpan plastig: 450 mlynedd

Gallech chi ofyn i blant weithio mewn grwpiau i dynnu llun o'u hamserlen eu hunain neu greu arddangosfa dosbarth ar raddfa fwy. Gofynnwch i'r plant roi'r eitemau yn y drefn maent yn meddwl y byddant yn pydru, ac yna ychwanegu'r cyfnod o amser oddi danynt, cyn datgelu pa mor hir mae'n cymryd i bob eitem bydru. Gofynnwch iddynt a ydynt wedi synnu ac am beth mae'n gwneud iddynt feddwl.

Bydoedd Tanddwr

ADNODDAU AMGEN I GEFNOGI PLANT AG AAAD

Mae'r gweithgareddau isod yn awgrymiadau i'ch helpu i addasu'r gweithgareddau Bydoedd Tanddwr i gefnogi anghenion eich disgyblion.

YSGOGIAD (TUDALENNAU DAU A THRI)

Wrth ofyn i blant am yr anifeiliaid dŵr maent yn gallu eu henwi, efallai y bydd yn ddefnyddiol gael cymhorthion gweledol yn barod i'w rhannau gan efallai na fyddant wedi cael profiad uniongyrchol ohonynt. Mae gan **Sea Life Centre** lawer o wybodaeth a lluniau gallech chi ddefnyddio, neu ddangos **y fideo hwn** sydd â chlipiau o lawer o anifeiliaid gwahanol.

Cyn dangos yr animeiddiad, efallai y bydd yn ddefnyddiol dangos pwll glân môr i'r plant, yn ogystal â'r bywyd dŵr sydd ynddo. Defnyddiwch **y fideo hwn gan y BBC** i helpu i roi enghreifftiau.

Gwylwch animeiddiad Kenny y Cranc a chymerwch saib pan fydd yn dangos y pwll glân môr o'r awyr ar y dechrau. Anogwch y plant i nodi'r anifeiliaid yn y pwll (rhowch gylch o gwmpas anifeiliaid mewn un lliw) a'r pethau maent yn meddwl na ddylent fod yno (rhowch gylch o gwmpas y gwastraff plastig mewn lliw arall)

TASG: LLYTHYR GAN KENNY Y CRANC (TUDALEN CHWECH)

Gan ddefnyddio amrywiaeth o adnoddau a gasglwyd (megis creigiau, cregyn, darnau o blastig, tywod, pridd a dŵr), gofynnwch i'r plant ddewis yr hyn a fyddai'n addas ac yn creu pwll glân môr i Kenny yn eu barn nhw. Anogwch nhw i feddwl am yr hyn y byddai e'n ei hoffi a thrafodwch yr hyn maent wedi'i gynnwys, gan ychwanegu labeli i bob darn. Gwnewch yn siŵr bod gennych wastraff plastig ar gael fel rhan o'r adnoddau i'w defnyddio - a yw'r plant am ei ychwanegu i'r cynefin? Pam ddim? Pan fyddwch wedi gorffen, gofynnwch i'r plant yr hyn y gallent ei wneud wrth ymweld â'r traeth i gadw'r pwll glân môr yn edrych fel hyn.

Bydoedd Tanddwr

BETH NESAF?

Os mai hwn yw eich gweithgaredd Darganfod cyntaf, dewiswch weithgaredd ysgogol arall i'w gwblhau gyda'ch disgyblion.

Os ydych chi eisoed wedi cwblhau o leiaf dau weithgaredd Darganfod, dewiswch weithgaredd Eiriolaeth a fydd yn rhoi cyfle i'ch disgyblion gymryd rhan yn y gystadleuaeth Dosbarth Tosturiol.

Gweithgareddau eiriolaeth

OS GWNAETHOCH CHI FWYNHAU'R GWEITHGAREDD DARGANFOD 'BYDOEDD TANDDWR', BETH AM ROI CYNNIG AR Y GWEITHGAREDDAU EIRIOLAETH HYN?

AWGRYMIADAU EURAIDD WRTH YMWELD Â BYWYD

Gan weithio'n unigol, mae angen i'r plant ddychmygu eu bod yn trefnu taith iddyn nhw a'u ffrindiau i'r traeth. Ond cyn iddynt adael, rhaid iddynt sicrhau bod pawb a allai fod ar y daith yn deall sut i barchu eu cyffiniau a gwneud yn siŵr nad ydynt yn tarfu ar gynefinoedd yr anifeiliaid sy'n byw yno.

- Dyluniwch boster y gallwch ei arddangos o amgylch yr ysgol sy'n rhestru'r tri pheth pwysicaf i'w gwneud i sicrhau nad ydych chi'n niweidio'r amgylchedd ar y traeth, e.e. mynd â sbwriel i ffwrdd gyda chi, a pheidio â chyffwrdd planhigion na chreaduriaid rydych chi'n eu gweld
- Rhannwch yr hyn rydych chi'n ei gynnwys ar y posteri gyda dosbarthiadau eraill mewn gwasanaeth

CARTREF FY MREUDDWYDION

Dychmygwch eich bod chi'n anifail y dŵr sy'n byw yn y gwyllt ac yn cael cyfweiliad â gohebydd ar y teledu am gartref eich breuddwydion.

- Gall un o'r disgyblion fod yn ohebydd a meddwl am gwestiynau i ofyn i'r anifail am gartref ei freuddwydion.
- Rhaid i'r disgybl sy'n chwarae'r anifail rannu manylion y cartref dychmygol, a fyddai am gael cymdogion, yr hyn yr hoffai ei gael a'r hyn na fyddai am ei gael yn ei oergell danddwr.

CELF DDŴR

Gan ddefnyddio sbwriel a gasglwyd gennych, beth am greu darn o gelf sy'n anifail dŵr. Dylai gynnwys llawer o fathau o blastig o bob maint a siâp.

- Gallwch ei harddangos yn yr ysgol a gwahodd y gymuned ehangach i gynyddu ymwybyddiaeth o lygredd plastig